

Abélard a Heloisa

DRAMATIZACE STŘEDOVĚKÉHO PŘÍBĚHU

Filozofická fakulta MU Brno,
23. května 2000

Abélard a Heloise bývají nazýváni „nejslavnější mileneckou dvojicí 12. století“. Jejich příběh podrobně známe z jejich vlastního vylíčení — z Abélardovy „autobiografie“ *Historie utrpení* a ze čtyř dopisů. První napsala Heloise po přečtení *Historie*, která byla sepsána jako dopis příteli. Abélard jí odpověděl a dále si ještě vyměnili po jednom dopise. Tyto texty může čtenář najít v českém překladu pod názvem *Dopisy utrpení a lásky*, Praha 1976. Kromě toho se zachovaly jejich další dopisy, které se týkají náboženských a církevních záležitostí, avšak nepřinášejí informace o jejich osobním vztahu.

Z těchto zdrojů se nám příběh jeví takto: Abélard (1079–1142) se ve svých asi 37 letech zamiloval do sedmnáctileté neteře kanovníka Fulberta, který jej u sebe nechal bydlet. Na oplátku měl Abélard jeho neteř Heloisu (asi 1100–1162/3) doučovat. Jejich vztah ovšem brzy překročil rámec vztahu mezi učitelem a žačkou. Před Fulbertem svou lásku dlouho skrývali i díky tomu, že Fulbert ve své prostoduchosti svou neteř a svého „nájemníka“ vůbec nepodezíral. O to větší byla jeho zloba, když pravdu konečně odhalil.

Protože se Heloise narodil syn, rozhodl se Abélard vyřešit svízelnou situaci dohodou s Fulbertem: Abélard si Heloisu vezme, ale svazek musí být udržen v tajnosti, aby mu nebyly činěny překážky v jeho učitelském působení. Ovšem je třeba podotknout, že v té době klesal počet žáků na jeho přednáškách, protože Mistr Abélard trávil více času skádáním milostných písní než přípravou svých hodin.

Fulbert však dané slovo nedodržel, neboť se chtěl pochlubit svým známým, jakého má slavného zetě — Abélard v té době měl pověst jednoho z nejproslulejších evropských filosofů. Aby podezření vyvolané Fulbertovým prořeknutím odvrátil, přiměl Abélard Heloisu — ovšem ne proti její vůli, aby vstoupila do kláštera. Prozatím se nestala jeptiškou, takže jejich manželství zůstalo zachováno. Pro nezasvěcené však tato skutečnost měla být nezpochybnitelným důkazem toho, že řeči o Abélardově a Heloisině manželství jsou pouhou smyšlenkou.

Ale ani sám Fulbert nepochopil tento záměr a vyložil si to tak, že se Abélard chce Heloisy zbavit, jej samotného oklamat a vyvázat se ze všech závazků. To jej rozzuřilo a vymyslel pomstu, kterou Abélard popisuje slovy: „(...) jsem byl (...) potrestán na oné části těla, kterou jsem zhřešil.“

Tím byly osudy Abélarda a Heloisy definitivně rozděleny, protože on už z pochopitelných důvodů nemohl mít zájem na dřívější formě vztahu. Oba vstoupili do kláštera a jejich další styk byl omezen na korespondenci.

Tato korespondence byla Heloisou shromážd'ována a pravděpodobně její sbírka je podkladem textů, které dnes máme k dispozici.

Ovšem s výjimkou toho dopisu, z něž vychází naše interpretace. Opis tohoto listu byl objeven v pozůstalosti českého filosofa Karla Laiberga (viz *Slovník českých filosofů*). List máme k dispozici jen v českém překladu a zatím ani nevíme, jestli si jej Laiberg nechal přeložit z latinského originálu nebo jestli i on vycházel už ze staršího českého přepisu. Proto v této chvíli ještě nelze jednoznačně říci, zda je dopis skutečně pravý — zkoumání jeho pravosti probíhá. Nicméně údaje v něm obsažené jsou natolik zajímavé, že jsme se rozhodli je prezentovat i s tou výhradou, že prozatím — to je třeba zdůraznit — je nelze považovat za ověřené.

Z listu se dozvídáme, že jej Abélard napsal v roce 1141 nebo 1142 v jednom z převorství clunyjského kláštera, kde — jak víme odjinud — krátce nato zemřel. List je adresován Heloise a je velmi pravděpodobné, že jej četla. Avšak ona jej určitě neuchovala — to vám bude zcela jasné z obsahu listu. Laibergův opis — pokud je pravý — musí tedy mít svůj původ v nějakém Abélardově konceptu nebo opisu posledního listu. Ale vystopovat původ tohoto pramene bude úkol velmi obtížný.

My v naší hře předvedeme to, co je obsahem dopisu. I když zřejmě otřeseme vašimi představami o romantické středověké lásce, snad vám to vynahradíme tím, že vám poodkryjeme další kousek pravdy o vztazích mezi muži a ženami.

Přejeme vám příjemný zážitek a snad i malé poučení.

POSTAVY A JEJICH ZTVÁRNĚNÍ:

Petr Abélard	Bohumil Fořt
Heloisa	Kateřina Dohnalová
Guibert, Abélardův sluha	Jan Váně
kanovník Fulbert	PhDr. Josef Petrželka

Abélardovi žáci:

Porfyrios	Tereza Mynářová
Roscellinus	Kateřina Těthalová
Vilém ze Champeaux	Zdeňka Jastrzemska
žák přednášející Abélardovu teorii	Dagmar Dvořáková
Ondřej z Akvina	Ondřej Sládek

Guest Stars:

prof. PhDr. Jaroslav Hroch, CSc.
PhDr. Radim Brázda, Dr.